

УДК 265.1:392.35

О. В. Богомолец,
доктор медичних наук
народний депутат Верховної Ради України, голова комітету ВР з питань охорони здоров'я, колекціонер
(м. Київ)
iconsbogo@icloud.com

НАРЕЧЕННЯ ТА ОСВЯЧЕННЯ ДИТИНИ В ЯЗИЧНИЦЬКІЙ ТА ХРИСТИЯНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ: СПАДКУВАННЯ ЧИ ПРОТИСТАВЛЕННЯ

У статті з'ясовано особливості язичницького обряду наречення й освячення дитини та здійснено його компаративний аналіз з християнським таїнством Хрещення. На цьому тлі виявлено, що зовнішня спорідненість обрядів двох протилежних світоглядно-релігійних систем, супроводжується, з одного боку, спільними інтенціями на прилучення дитини до духовного світу, а з іншого – визначається глибокими онтологічними відмінностями. Зокрема, на відміну від язичництва, де ім'я мало онтологічний статус, у християнстві – воно позначає насамперед приналежність до певного релігійного та культурного середовища.

Ключові слова: наречення, освячення, хрещення, ім'я, обряд, таїнство, язичництво, християнство.

Актуальність теми дослідження. Україна, як і ряд інших країн пострадянського простору, перебуває в амбівалентному становищі. З одного боку, тривала бездержавність та маргіналізація матеріальної та духовної спадщини українського народу зумовлює цікавість до вивчення останньої представниками вітчизняного наукового дискурсу, культурно-освітньої сфери та популяризації в середовищі широкого українського загалу. З іншого боку, спостерігається й прямо протилежна тенденція. Вона зумовлена геополітичним вибором України, який тісно пов'язаний з глобалізацією та відповідною їй тенденцією на інтеграцією до світового економічного та культурного простору. Прилучаючись до "нових" норм та цінностей, українці подекуди нівелюють власну історичну пам'ять, втрачають національну самобутність, що зумовлює знецінення вітчизняної духовної спадщини в очах передових народів світу. В результаті, українці, замість того, щоб увійти до світової спільноти у вигляді своєрідного "етнографічного музею", трансформуються у спільноту без власної історії, унікальної інтелектуальної та духовної традиції.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблема відродження українського етнографічної спадщини вже неодноразово ставала об'єктом наукового вивчення, що яскраво засвідчують роботи видатних українських етнографів XIX ст. Серед них, насамперед, хотілося б згадати О. Афанасьєва-Чубинського, Я. Головацького, І. Срезневського, І. Нечуя-Левицького, М. Костомарова, М. Максимовича, П. Чубинського та ін. На початку XIX ст. особливо плідними стали роботи М. Грушевського, Ф. Вовка, митрополита Іларіона (Огієнка), І. Франка, В. Шухевича та ін. Найбільш плідними в сучасному науковому дискурсі є праці Г. Лозко, М. Поповича, Г. Кожолятка, С. Макаруча, С. Павлюка, А. Пономарьова, С. Черепанової та ін. Відзначимо, що за виключенням праць Г. Лозко, Г. Кожолятка, М. Поповича та ін., більшість сучасних етнологічних розвідок спрямовані, насамперед, на вирішення проблеми поліетнічності української держави. При цьому спостерігається деяке знецінення досліджень пов'язаних з вивченням світоглядних аспектів етнічної спадщини українського народу.

Зважаючи, по-перше, на деякий занепад цікавості до вивчення матеріальної та духовної спадщини українського народу в сучасному вітчизняному науковому дискурсі, по-друге, на те, що саме своєрідність української етнічної свідомості має визначальне значення в процесі розбудови української держави, а, по-третє, на поширеність в сучасному вітчизняному суспільному світогляді думки про те, що тільки християнство східного зразка визначало своєрідність української культури, **метою роботи** є розкриття світоглядних витоків одного з найбільш поширених в житті українського народу обряду – хрещення дитини.

Основна частина. Говорячи про зародження християнського таїнства Хрещення, варто звернути увагу, що воно має деяку історичну своєрідність. Зокрема, якщо мова йде про саме таїнство Хрещення, то варто визнати, що його поширення на теренах сучасної України розпочалося задовго до офіційного прийняття християнства на Русі. Адже, як свідчать різні історичні джерела, Аскольд і Дір, значна частина дружини князя Ігоря навернулася у християни, а згодом і дружина князя – Ольга, прийняла віру Христову. Дистанціюючись від висвітлення питання істинності цих історичних свідчень відзначимо лишень те, що до офіційного хрещення Русі, прийняття християнства було актом свідомої волі дорослої людини, яка в силу власних переконань ("отримання божественної благодаті") або ж просвітлення долучалася до Нової віри.

Прийнято вважати, що докорінна зміна ситуації відбулася після визнання християнства державної релігією Русі. Однак, таке твердження було б дещо передчасним, оскільки за свідченням І. Огієнка, навіть у 988 р., за Великого Князя Володимира "охрестилася головно знать, владушца класа: дружина,

© Богомолец О. В., 2016

боляри, збирачі данини, певне й купці. Простий народ не легко відривався від свого стародавнього й довго вважав Нову Віру за панську" [1: 314]. Загалом погоджуються з І. Огієнком і сучасні українські вчені, однак тут спостерігається деякі уточнення. Зокрема, всупереч І. Огієнку, який вважав, що християнські "Треби: Хрещення, Вінчання, Похорон і ін. в гущу народню йшли не легко – там їх вважали панськими" [1: 314], Я. Ісаєвич доводить, що "церкві досить швидко вдалося викоринити багатоженство, впровадити хрещення дітей. Натомість визнання єдино обов'язковим або хоч головним церковного шлюбу приймалося нелегко" [2].

Про швидке поширення християнського обряду хрещення на руських землях пишуть не тільки сучасні українські дослідники (Я. Ісаєвич, А. Пономарьов, М. Попович, О. Федорів та ін.), але й радянські етнографи, зокрема, Д. Зеленін, М. Косвен. Вони опосередковано доводять, що християнізовані інститути кумівства та хрещення є, пристосованими до нових світоглядних умов, обряди ініціації та побратимства. Останній детально аналізується М. Косвеном у роботі "Сімейна община і патронімія", де вчений, розглядаючи особливості слов'янських сімейних стосунків, акцентує значну увагу на дослідженні верві (похідні слова в рос. "веревка", укр. "витися"). На думку вченого, вона є архаїчною формою родової спільноти. При чому, вервь підкреслює М. Косвен, може виступати частиною сільського поселення, але може означати і все поселення [3: 153]. Згодом, ця родова форма сімейної організації розпадається, а словом "вервь" починають позначати нові форми родового життя – родинний зв'язок між певним колом осіб, лінію кривного зв'язку, лінію спадкування тощо [3: 153].

Вказане припущення дає підстави розглядати запроваджений християнською церквою обряд хрещення, який прирівнював хресних батьків ("духовних батьків") до кривних родичів, як зовнішньо оновлений інститут побратимства, спорідненості, тобто обряд органічного входження до складу верві. Таким чином, християнське таїнство Хрещення дитини, пристосувавшись до давніх обрядів пов'язаних з народженням дитини, за своєю специфікою повністю відповідало руському світогляду.

Наше припущення цілком суголосне висновками відомого вітчизняного вченого Г. Кожолятко. Досліджуючи дохристиянську основу християнського обряду хрещення дитини, він бере за емпіричну базу західноукраїнську обрядовість XIX – поч. XX ст. й аргументовано доводить, що український обряд хрещення сягає своїм корінням глибокої давнини – обряду освячення дитини. Зокрема, як свідчать наведені дослідником етнографічні розвідки, у віддалених районах Буковинської Гуцульщини, де християнські церкви почали поширюватись тільки у XX ст., освячення дитини відбувалося у гаю. Дитину на місці святилища-капища клали на полотнища (крижму) принесені кумами та дубове листя, ногами на схід, а головою на захід. Священник-волхв тричі звертався до богів з проханням прийняти дитину під їхню опіку, давши їй здоров'я, силу духу та волю. Після цього, священнослужитель (волхв) брав дитину на руки і тричі торкався нею до "живої води" (набрана з трьох джерел до сходу сонця), яка до цього підігрівалася на вогні святилища. Цією водою окроплювалися й інші присутні на обряді освячення [4: 15]. "При цьому куми, – зазначає дослідник, – повинні були стояти повернутими обличчям до сходу сонця навколо жертвовного вогню, тримати у руках запалені від вогню свічки або смолоскипи" [4: 15].

Після освячення дитини її клали на крижму і обгортали. Старша кума або ж повитуха виносили дитину в крижмах зі святилища, переступаючи на виході горщик з розпеченим вугіллям. Це був акт очищення дитини. Відзначимо, що за свідченням Г. Кожолятко, жар, при хрещенні хлопчика, заготовляли з гілок дуба, щоб був міцним, а дівчинки – з берези, щоб ніхто їй нічого не зробив злого, а вона не боялася ні грому, ні блискавки [4: 15]. Після того, як дитина була освяченою, в домі батьків розпочинався святковий бенкет.

Важливе значення в житті української громади відігравав не тільки сам обряд хрещення, але й підготовка до нього. Провідне місце в цьому контексті належить вибору кумів, які прирівнювалися до кривних родичів, оскільки мали стати другими батьками для дитини. Кумів обирали парну кількість. Показово, що кількість таких пар, залежно від регіону, могла значно відрізнятись. Зокрема, Д. Трумко, користуючись етнографічними розвідками присвяченими родильній обрядовості західноукраїнських земель доводить, що на українських землях кількість пар хресних батьків могла змінюватись від однієї до трьох [5: 333]. На наш погляд, більш правомірними є зауваження Г. Кожолятко, який, дистанціюючись від регіональної специфіки, вказує на те, що на Україні прийнято запрошувати від однієї до десяти і більше пар хресних батьків [4: 13]. Показово, що цей висновок цілком підтверджується й даними сучасного побутового життя та родильної обрядовості. Зокрема, звичай запрошувати десять і більше пар хресних батьків, зберігся до сьогодні в окремих районах Волині.

Відмова від кумівства не допускалася. Єдиним виключенням були вагітні або нечисті жінки [5: 333]. Цей народний звичай зберігається до нині, незважаючи на те, що офіційна церква не забороняє такої відмови, і навіть більше, вважає за необхідне відмовлятися від хрещення дитини у випадку, коли хресні батьки вважають себе нездатними забезпечити її духовний розвиток, а відтак і спасіння душі.

Хрестити дітей часто запрошували близьких родичів, молодших сестер, братів, близьких друзів тощо. Сусідів у куми, як правило, не звали, оскільки з ними часто виникали суперечки, які, на думку народу,

могли негативно позначитися на долі дитини. До нашого часу зберігся звичай кликати в куми заможних людей. Ця традиція обросла вірою в те, що багаті хресні батьки можуть сприяти заможності дитини в майбутньому. Разом з тим, від самого початку цей звичай був обумовлений не стільки світоглядними уявленнями, скільки сподіванням на розкішні подарунки для дитини.

В цілому, описаний Г. Кожолятко, давній обряд освячення дитини, тісно співвідноситься з обрядом християнського таїнства Хрещення. Останнє зберегло і свічки (вогонь), які у язичницькій культурі символізували силу сонячної енергії, що в процесі освячення мала перейти на дитину, і крижму, яку тепер обвивають рожевою чи блакитною стрічкою, а в данину – прикрашали квітами та листям, які символізували зв'язок дитини з духами природою. Привертає увагу й язичницький звичай, після освячення, одягати на шию дитині шнурочок з солярним знаком (оберегом), у християнській культурі – одягають хрестик.

Відповідність обряду освячення дитини та християнського хрещення, в цілому не викликає жодних сумнівів. Разом з тим, навряд чи було б правомірним думати, що православна церква так безоглядно перебрала на себе старий звичай. Крім того, саме таїнство Хрещення є запозиченим феноменом у вітчизняній культурі, а тому лише окремі елементи старої обрядовості можна було перейняти. Зважаючи на це, доцільним є огляд частково відновлених представниками РУНВіри язичницьких обрядів та вірувань, зокрема, обряду "наречення" ("ім'я наречення"). Аналогічно до християнського хрещення, він був спрямований на прилучення дитини до певного духовного середовища, захист її від негативних впливів та визначення подальшої долі.

Важливість обряду наречення в язичницькому житті визначалася культом предків. Зокрема, починаючи від найдавніших часів і закінчуючи епохою Середньовіччя, лікарі вважали, що при лікуванні варто використовувати тільки справжнє, родове ім'я людини. У випадку, коли використовується прізвище, лікування буде неефективним, оскільки Бог (духи предків) не зможуть зрозуміти про кого йдеться. Саме це уявлення, на думку визначного українського етнографа Г. Лозко, стало головною причиною тривалого опору слов'янського народу процесу християнізації [6: 9]. Адже, прийняття нової віри, передбачало й зміну імені – замість рідних, змістовно близьких людині імен ("воймя" – означало "в середину мене", "в себе" – уточ. За Г. Лозко), людей (дітей) почали називати новими (грецькими, юдейськими) й незрозумілими.

Першими прийняли хрещення, та відповідно й нові, незрозумілі імена князі, дружина та інші привілейовані верстви населення. Зважаючи на те, що ці імена (наведемо зміст лише окремих, з проаналізованих Г. Лозко, християнських імен: Адам – болото, глина, Агнеса – вівця, Марія – має в єврейській мові понад 60 значень, серед яких "бідолоха, затята, настирлива, вперта" тощо, Влас – грубіян, Лія – телиця, Онуфрій – маю віслюка, Інна – плаваю, Секлета – член державної ради, Тамара – фігове дерево, Алла – "одміна" (так називали дитину, яку нібито "підмінила нечиста сила"), Цецилія – сліпа, Клавдія – кривонога, кульгава, Анастасія – оживлений мрець тощо [6: 10]), в свідомості слов'ян поставали певним каламбуром, звичай залишати за собою язичницькі імена ще довго тримався навіть серед привілейованих верств населення. Так, наприклад, Володимир, незважаючи на те, що по хрещенні отримав ім'я Василій, не тільки увійшов у історію зі старим язичницьким ім'ям Володи-мир, але й канонізований був саме під цим іменем [7: 234]. В свою чергу, Яро-слав на прізвище Мудрий по хрещенні отримав ім'я Георгій (Юрій) [8]. Аналогічною була ситуація, як свідчить Г. Лозко спираючись на різні історичні документи, й з іншими князями: "князь Михайло зовомий Святополк". Або "Ім'я йому хресне Яков, а мирське – Творимир" [6: 11].

Вкоріненість ранніх імен в життєву традицію слов'ян була обумовлена, з одного боку, тим, що імена завжди відображали "воймя" (внутрішній погляд на себе), самоназву, що, за свідченням Г. Лозко, зумовлювало широке поширення серед слов'ян таких імен як Яро-слав, Свято-слав, Миро-слав, Славо-люб, Славо-бой, Вяче-слав, Мсти-слав тощо [6: 15]. З іншого боку, імена були обумовлені глибокою релігійністю слов'ян, вірою та сподіванням на божественне заступництво. Це зумовлювало поширення таких імен як Бог-дан, Бого-люб, Богу-слав, Богу-мил, Божи-дар, Сонце-дар (в християнській традиції Олександр – уточ. О. Б. за роботою [9]), Родо-мир, Борони-мир (Олександр), Живо-род тощо. В цілому, слов'янські імена склалися з двох частин, одна з яких часто була спільною: -род, -слав, -полк, -мир, -волод [10], Бог- (Бож-).

Зустрічаються у слов'ян імена пов'язані з особливостями зовнішності (Прекраса, Красний (вродливий) тощо). Крім того, дітей могли називати за порядком народження (Первой, Второй тощо) чи іншими сутнісними ознаками. Особливо чітко ця тенденція проявляється в жіночих іменах, які, як і чоловічі, визначалися або ж особливостями релігійності Бог-дана, Бого-віда, Дара (Дарена, в укр. Одарка) або ж сутнісними характеристиками: Берегиня, Беспута, Блажена, Горе-слава (Рогніда, перша дружина князя Володимира), Горена, Прекраса ("воймя" княгині Ольги), Радомила, Силослава (язич. аналог християнської Ольги), Мурдрена (в християнстві Софія) тощо. Як бачимо, багато первісних імен було втрачено, однак багато "воймен" збереглися завдяки козацькому звичаю давати прізвиська при

вступі людини на Січ (Перекотиполе, Буян, Лагода, Лакида, Первак, Третяк тощо). У XVII – XVIII ст. такі прізвиська трансформувалися у прізвища.

В цілому, імені, наші предки, надавали надзвичайно великого значення, адже саме воно визначало сутність людини, її призначення та долю. Саме тому, якщо дитина після наречення починала постійно плакати або виявляти інші ознаки невдоволення, то, як зауважує Г. Лозко, вважали, що вона виявляє невдоволення невдало обраним іменем. Таке ім'я обов'язково змінювали, вважаючи, що воно не відповідає сутності дитини і може зашкодити їй в майбутньому [6: 17]. Крім того, ім'я людини вважалося сакральним, а тому, в буденному житті часто користувалися прізвиськом. З кожним віковим періодом прізвисько змінювалося. Цей звичай був пов'язаний з віруванням, що ім'я та людина тісно пов'язані між собою, а тому через ім'я можна завдати їй великої шкоди чи неприємностей. Що стосується волхвів, то їхні імена знали тільки вузьке коло посвячених.

Відголоски згаданої традиції яскраво проявляються сьогодні. Адже, як свідчать ЗМІ, багато українських солдат, що знаходяться у зоні АТО, аналогічно козакам, користуються прізвиськами: Сотник, Араб, Ківі, Вовк, Гном, Лісоруб тощо. Цілком очевидно, що первинною функцією таких прізвиськ є охоронно-конспіративна. Разом з тим, навіряд чи можна сумніватися в тому, що прізвиська обираються відповідно до "воймя" людини, підсилюючи тим самим її віру в себе та свої можливості. На користь нашого припущення слугує популярна згадка про "роту тарганів" (тих, що не можна знищити), з якими ідентифікують себе не тільки українські солдати, але й їх супротивники.

Прізвиська відповідні "воймя" (сутності) часто використовують діти у підлітковому віці. Не вдаючись в психологічні деталі цього явища відзначимо лише те, що тут чітко представлена дія архетипів, які проявляються крізь призму трансформованої традиції. На відміну від сучасності, коли "воймя" перетворюється на публічний феномен, а ім'я постає своєрідною забаганкою батьків, в язичницькій культурі його вибору приділялася важлива увага. Ще більш вагомим був сам обряд наречення, який здійснювався відразу після народження дитини: "родився ввечері, а вранці бажат забожив його в купелі" [6: 18]. Саме тому, повитуха ще до закінчення пологів могла відправити чоловіка породілі домовлятися зі священником про хрещення. Це, на думку О. Малинки, з одного боку, було обумовлено тим, що народження – це не чоловіча справа, а тому чоловік мав негайно піти з дому, а з іншого – необхідністю якомога швидше прилучити дитину до віри та духовного життя [11]. З часом, на цьому тлі виникла народна бувальщина про те, як чоловік прийшов до священника домовитися про хрещення, однак коли той запитав кого хрестити будуть, той відповів: "А ей-Богу, батюшко, не знаю: я в бабські діла ніколи не мішаюсь" [11].

Звичай нарікати і освячувати дитину відразу ж по народженні був зумовлений тим, що з отриманням імені, при Хрещенні, людина отримує свого захисника – янгола охоронця. В свою чергу у язичництві, надання імені дитині завжди було пов'язане з прилученням її до духовно-світоглядного середовища, символом якого виступало "Дерево життя" (вічне життя). Вічне життя реалізувалося через безсмертя роду. Чільне місце в цьому контексті відіграв культ предків, на честь яких часто давали імена дітям. Цей звичай був пов'язаний зі сподіванням батьків не тільки на те, що предки стануть покровителями дитини, але й очікуванням відродження (переродження) їх найкращих якостей в новому житті. Саме звідси черпає своє світоглядне коріння збережена у сучасному слов'янському (насамперед, Україні та Росії) світі традиція називати дітей в честь померлих предків.

Долучення дитини до духовного середовища відбувалося не тільки завдяки хрещенню (освяченню) дитини. В українській народній родинній обрядовості довго існував звичай перерізати пуповину на іконі. Як правило, це була ікона "Богородиця – Помічниця в пологах – на ній перерізали пуповину, розриваючи безпосередній зв'язок матері й дитини. Цей звичай сформувався в процесі християнізації язичницьких обрядів. Адже, не тільки в язичництві, але й християнізованій українській культурі, поряд з перерізанням пуповини на іконі, в народі ще довго тривав звичай перерізати пуповину хлопчиків на сокирі, а дівчаток – на веретені. Досить часто згадують етнографи й випадки, коли пуповину перерізали на книзі, – так робили тоді, коли батьки хотіли, щоб дитина виросла освіченою. В цілому є всі підстави вважати, що своєрідність перерізання пуповини була обумовлена батьківським баченням кращої долі для дитини, прихід якої у світ ("явний") відразу ж визначав її подальшу долю.

У всіх обрядах пов'язаних з приходом дитини у світ важливе значення відігравали повитуха та священник (волхв). В той час як повитуха виступала своєрідним посередником між світом явним і неявним, священник (волхв) міг розглядатися як своєрідний намісник Бога на землі. Йому надавалося право проводити обряд очищення – він здійснювався, як правило, за допомогою смолоскипів, горщика з жаром, а згодом свічок. Після цього дитину обов'язково підносили до Сонця (Даждь-бога), що символізувало показ дитини Богам. Всі обряди супроводжуються молитвами присвяченими Роду, а в християнстві – Христу.

Молитви, які супроводжували обряд наречення, на думку Г. Лозко, можна розглядати як речову (мовну, словесну) магію. Слов'яни вважали, що про народження нової людини, варто сповістити усі три світи – Яви (проявлений світ), Прави (божественний закон, який панує у Всесвіті) та Нави (світу

померлих). Для того, щоб сповістити усі три світи про втілення посланої ними душі, використовували зазвичай волосся, оскільки його можна було відрізати не завдаючи дитині ніякої шкоди. Волосся спалювали, або ж пускали на воду – це був матеріальний знак втілення новонародженої душі [6: 19]. Відзначимо, що обряд обрізання волосся зберігся і при християнському хрещенні, однак вже у зовсім іншому значенні: постриг волосся новоохрещеного, з одного боку, символізує покірність Христу, а з іншого – першу жертву, яку людина приносить Христу як вдячність за початок духовного життя. Властиві для язичницького обряду освячення осипання зерном та квітами, у християнстві змінилися використанням кольорових стрічок, які не прикріплюючи клали поверх крижми. Вона, у сукупності з кольоровими стрічками, символізувала багатство Землі. Далі йшло очищення водою, якою тричі окроплювали дитину.

Наступною частиною обряду освячення є "перепоясання". Зокрема, під час обряду хрещення (освячення), дитина залишалася не пеленою, тобто до часу освячення дитина вважалася без роду і племені, аналогічно до того, як у християнстві – нехрещені люди/діти тлумачаться як "заблудлі душі". Пеленати дитину у крижму зі стрічками, можна тільки після того, як священик разом з хресними батьками (кумами) прочитає "Вірую". У язичництві, "перепоясання" (пеленання) дитини дозволяється тільки після того, як волхв проголосить "Гой", якщо відбувається освячення хлопчика, "МА" – якщо дівчинку. Ці звернення спрямовані до померлих предків, які мають прийняти у рід нову людину. Обидва обряди закінчуються прославлянням Бога – Христа або ж Рода [1].

Обряд наречення – один із найважливіших язичницьких обрядів, викоринити який християнство не могло відразу. В результаті, навіть християнізована знать, залишила за собою як мінімум чотири імені: язичницьке, християнське, прізвисько та по-батькові (означало прилученість до певного роду). Зважаючи на те, що прізвиська, особливо в середовищі простонароддя виникли досить пізно – не раніше XVI – XVII ст., провідне значення в житті кожної людини відігравало прізвисько. Зокрема, Ольга (сканд. свята) навіть після хрещення мала прізвисько Прекрасна (або Прекраса), Володимир – Красне Сонечко, Ярослав – Премудрий тощо.

Поширення християнських імен серед народу розпочалося разом з поширенням християнства, тобто десь починаючи з XVI ст. Крім того, саме в цей час (1551 р.) відбувався Стоглавий церковний собор, на якому було поставлено: "Завести в церквах загальні списки святих й давати ймення новонародженому те, що припадає по заведеному списку того чи іншого святого в день народження маляти" [9: 11]. В результаті, у народі сформувалося повір'я, що якщо дитині дане ім'я мученика, то так і мучитиметься вона все своє життя, якщо ж преподобного – доля дитини буде щасливою. Звичайно, навіть після цього ще деякий час зберігався звичай давати дитині старі імена, або ж імена на честь померлих предків. Він реалізувався через подвійні імена, за зразком Богдан-Зіновій.

В цілому, період з XVI ст. по XVIII ст. по праву можна назвати часом проникнення християнської релігії у всі сфери приватного життя народу. Саме в цей час Церква починає повністю контролювати населення за допомогою насильного насадження церковної практики та звичаїв. В результаті постійних утисків та принижень, навіть в середовищі простонароддя старі язичницькі імена починають розглядатися не тільки як поганські, але меншшвартські, оскільки позначають приналежність до нижчої, простонародної культури.

Висновки. Виявлено, що широко поширений сьогодні обряд хрещення дитини є не просто зовнішньо видозміненим обрядом наречення та освячення дитини, як це могло б здаватися на перший погляд, а навпаки: обряд хрещення – це переосмислена та насильно насаджена нова світоглядна традиція. Її результати можна оцінювати по-різному. З одного боку, навряд чи зможемо сьогодні заперечувати важливість східнохристиянської традиції у процесі само ідентифікації українського народу та формування своєрідної української культурної традиції. А з іншого – маємо всі підстави говорити про втрату українцями національної ідентичності, втрату історичної пам'яті, відголоски якої яскраво проявляються як у політичному житті, так і в культурній сфері. Як не дивно, але ці зауваження стосуються народу, в якого тривалий час живим та дієвим залишився культ предків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Митрополит Іларіон (Огієнко). Дохристиянські вірування українського народу / І. Огієнко ; [Вид. др.]. – Видавництво : Вінніпег, "Волинь" (1965) / Київ, Обереги, 1995. – 424 с.
2. Українська культура XIII – першої половини XVII століття [Електронний ресурс]. – К. : Наукова думка, 2001. – (Історія української культури у 5 т.; т. 2) – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/istkult2/ikult207.htm>.
3. Косвен М. О. Семейная община и патронимия / М. Косвен. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – 219 с.
4. Кожоляно Г. Дохристиянська основа соціалізуючих родинних звичаїв та обрядів українців [Електронний ресурс] / Г. Кожоляно // Етнічна історія народів Європи. – 2005. – Вип. 19. – С. 13–20. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eine_2005_19_4.pdf.
5. Трумко Д. Роль кумів в родинній обрядовості / Д. Трумко // Народознавчі зошити. – 2011. – № 2 (98). – С. 332–337.
6. Лозко Г. Рідні імена. Слов'янський іменослов / Г. Лозко. – Тернопіль : Мандрівець, 2011. – 368 с.

7. Чубатий М. Історія християнства на Русі: в 2-х тт. / М. Чубатий. – Рим–Нью Йорк : Видання Українського католицького університету, 1965. – Т. 1 (до р. 1353). – 816 с.
8. Димитрій (Рудюк) (архієп.) Житіє св. блгв. кн. Ярослава Мудрого [Електронний ресурс] / Архієпископ Димитрій (Рудюк) // Чернігівські єпархіальні відомості (Інформаційно-просвітницький сайт Чернігівської єпархії). – Режим доступу : <http://cerkva.in.ua/istoria/497-yaroslavmydriy.html>.
9. Ірклієвський В. Наші ймення, їх походження та значення / В. Ірклієвський. – Мюнхен, 1968. – 246 с.
10. Черепанова С. О. Філософія родознавства [Електронний ресурс] / С. Черепанова. – Київ : Знання, 2008. – 460 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/15130616/kulturologiya/traditsiyi_imyanarechennya_ukrayin
11. Малинка А. Родины и хрестыны [Электронный ресурс] / А. Малинка // Киевская старина. – 1898. – № 5. – С. 254–286. – Режим доступа : <http://library.kr.ua/elib/malinka/malinka1.html>.
12. Богомолец О. Домашні обрядові образи України / О. Богомолец. – К. : Поліграфічна фірма "Оранта", 2008. – 194 с. – (За матеріалами виставки "Домашні образи України XVII – XX ст. з приватної колекції Ольги Богомолец" у Київському Музеї російського мистецтва (1–14 березня 2008 р.)).

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Mytropolyt Ilarion (Ohiyenko). Dokhrystyyans'ki viruvannya ukrayins'koho narodu [Pre-Christian Beliefs of the Ukrainian People] / I. Ohiyenko ; [Vyd. dr.]. – Vydavnytstvo : Vinnipeh, "Volyn'" (1965) / Kyiv, Oberehy, 1995. – 424 s.
2. Ukrayins'ka kul'tura XIII – pershoi polovyny XVII [Ukrainian Culture of the XIII – First Half of XVII Century] [Elektronnyi resurs]. – K. : Naukova dumka, 2001. – (Istoriya ukrayins'koyi kul'tury v 5 t. ; t. 2) – Rezhym dostupu : <http://litopys.org.ua/istkult2/ikult207.htm>.
3. Kosven M. O. Semeynaya obshchyna i patronymyya [Family Community and Patronymyya] / M. Kosven. – M. : Yzd-vo AN SSSR, 1963. – 219 s.
4. Kozholyanko H. Dokhrystyyans'ka osnova sotsializuyuchykh rodynnykh zvychayiv ta obryadiv ukrayintiv [Pre-Christian Foundation of Ukrainian Family Customs and Rituals] [Elektronnyi resurs] / H. Kozholyanko // Etnichna istoriya narodiv Yevropy [The Ethnic History of the European Nations]. – 2005. – Vol. 19. – S. 13–20. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eine_2005_19_4.pdf
5. Trumko D. Rol' kumiv v rodylniy obryadovosti [The Role of Godparents in the Maternity Ritualism] / D. Trumko // Narodoznavchi zoshyty [Folk Exercise Books]. – 2011. – № 2 (98). – S. 332–337.
6. Lozko H. Ridni imena. Slov'yans'kyy imenoslov [Native Names. Slave Imenoslov] / H. Lozko. – Ternopil', Mandrivets', 2011. – 368 s.
7. Chubatyy M. Istoriya khrystyianstva na Rusi : v 2-kh tt. [History of Christianity in Russia, 2 volumes.] / M. Chubatyy. – Rym- Nyu York, Vydannya Ukrayins'koho katolyts'koho universytetu, 1965. – Т.1 (до р.1353). – 816 с.
8. Думитрій (Рудюк) (архієп.) Житіє св. блгв. кн. Ярослава Мудрого [Life of St. Prince, Yaroslav the Wise] [Elektronnyy resurs] / Arkhiyepyskop Dymitriy (Rudyuk) // Chernihiv's'ki yeparkhial'ni vidomosti [Chernigiv Eparchial Journal] (Informatsiyno-prosvitnyts'kyy sayt Chernihiv's'koyi yeparkhiyi). – Rezhym dostupu : <http://cerkva.in.ua/istoria/497-yaroslavmydriy.html>.
9. Irklyevs'kyy V. Nashi ymennya, yikh pokhodzhennya ta znachennya [Our Names, Their Origins and Values] / V. Irklyevs'kyy. – Myunkhen, 1968. – 246 s.
10. Cherepanova S. O. Filosofiya rodoznavstva [Philosophy of Genus]. [Elektronnyi resurs] / S. Cherepanova. – Kyiv : Znannya, 2008. – 460 s. – Rezhym dostupu : http://pidruchniki.com/15130616/kulturologiya/traditsiyi_imyanarechennya_ukrayin
11. Malynka A. Rodyny i khrestyyny [Homeland and Christenings]. [Elektronnyi resurs] / A. Malynka // Kyevs'kaya starina. – 1898. – № 5. – S. 254–286 – Rezhym dostupu : <http://library.kr.ua/elib/malinka/malinka1>.
12. Bohomolets' O. Domashni obryadovi obrazny Ukrainy [Home Ritual Insults of Ukraine] / O. Bohomolets'. – K. : Polihrafichna firma "Oranta", 2008. – 194 s. – (Za materialamy vystavky "Domashni obrazny Ukrainy XVII–XX st. z pryvatnoyi kolektsiyi Ol'hy Bohomolets'" u Kyiv's'komu Muzei rosiys'koho mystetstva (1–14 bereznya 2008 r.)).

Богомолец О. В. Наречение и освящение ребенка в языческой и христианской традиции: наследование или противопоставления.

В статье выяснены особенности языческого обряда наречения и освящения ребенка, а также осуществлено его компаративный анализ с христианским таинством Крещения. На этом фоне выявлено, что внешнее родство обрядов двух противоположных мировоззренческо-религиозных систем, сопровождается, с одной стороны, общими интенциями на приобщение ребенка к духовному миру, а с другой – определяется глубокими онтологическими различиями. В частности, в отличие от язычества, где имя мало онтологический статус, в христианстве – оно обозначает прежде всего принадлежность к определенной религиозной и культурной среде.

Ключевые слова: наречение, освящение, крещение, имя, обряд, таинство, язычество, христианство.

Bogomolets O. V. Naming and Blessing of a Child in Pagan and Christian Traditions: Inheritance or Opposition.

Marginalization of historical memory, which is observed today in the scientific and educational environment of our country makes it necessary to popularize historical and spiritual heritage of the Ukrainian people. In this context the revival and study of national traditions is vitally important, as far as they are the genetic code that reveals the essence of the Ukrainian soul.

The problem of revival of Ukrainian ethnographic heritage has repeatedly become the object of scientific study, which clearly proves the outstanding Ukrainian ethnographers of XIX – XXI century. Among them, first of all, I would like to mention Sreznevsky, J. Holovatsky, I. Nechuy-Levitsky, N. Kostomarov, M. Maksimovic, O. Afanasyev-Chubinskogo Hilarion (King James Version) Hrushevskoho F. Wolf, and Frank V. Shukhevych Lozko G., M. Popovic, Kozholyatko G. and others. Note that with the exception of works by Lozko G., G. Kozholyatko, M. Popovic and others, almost all modern ethnological exploration focused primarily on solving the problem of multiculturalism of Ukrainian state.

Considering the emphasized decline of interest in the study of material and spiritual heritage of the Ukrainian people in the modern domestic scientific discourse and prevalence in the modern domestic social outlook of the idea that only eastern Christianity determines the peculiarity of Ukrainian culture, it was appropriate to highlight ideological origins of one of the most common rites in life of Ukrainian people – baptism of the child.

Moreover the research process showed that the most appropriate to the Christian sacrament of baptism pagan rite was the naming and blessing of a child. Along with others, the article emphasized the loss of historical memory and spiritual culture of the Ukrainian people.

Key words: *naming, sanctification, baptism, name, ceremony, mystery, paganism, Christianity.*